

ZEKAT – SUNNETSKI PRISTUP ŽIVOTU

Kenan MUSIĆ

Fakultet islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu

kenan.music@fin.unsa.ba

SAŽETAK: Zekat kao temeljni propis islama tretiran je na različite načine i analiziran u mnogim dimenzijama s obzirom na izniman značaj u životu muslimanskih zajednica. Međutim, kada se radi o integralnom pristupu životu kroz stil življenja Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kada se zekat motri kao dinamični odnos prema svekolikim dobrima, nisu se ponudile opširnije elaboracije. Govoriti o zekatu, a zanemariti činjenicu da je upravo Poslanik, s.a.v.s., kroz svoje djelovanje usmjerio na temeljne procese u primjeni ovog propisa islama rezultiralo je fragmentiranim razumijevanjem i nedostatnim primjenama u muslimanskoj stvarnosti. Ključni elementi motivacije i pravilna percepcija vrijednosti, u najširem smislu ove riječi, generacijama su oblikovali odnos prema dobrima i njihovoj upotrebi, što je u konačnici primjena Objave u kojoj se nalaze ovaj značajan propis i stub islama. Danas, zbog složenosti društvenog uređenja, izrazitog tehnološkog napretka i jezgrovitih promjena u ekonomskim odnosima, nužno je iznova definirati i pojasniti svu širinu sunnetskog pristupa životu, a posebno kada je riječ o dimenziji zekata kao kontinuiranog čišćenja i oplemenjivanja ljudskog karaktera i životnog stila doprinosa ljudskome rodu, što je naslijeđe svih poslanika i vjerovjesnika. Bez povratka zekatu kao temeljnom odnosu prema stvarnosti i propisu čija širina iznimno doprinosi i pojedincu i društvu, ako se nakon pravilnog razumijevanja primijeni prema sunnetskom mjerodavnom i smjerodavnom obrascu, očekivati značajnije promjene nabolje u kontekstu svekolikih odnosa jednostavno je uzaludno. Tekst sugerira preispitivanje motivacije u izdvajanju zekata, širine mogućnosti doprinosa društvu kroz zekat i sagledava naslijeđe Muhammeda, s.a.v.s., u kontekstu istinskoga prihvatanja i primjene njegovog životnog stila.

Ključne riječi: zekat, sadaka, sunnetski pristup, životni stil, naslijeđe, materijalne i nematerijalne vrijednosti

إِنَّ الْعَدْلَ زَكَاةُ الْوَلَايَةِ، وَالْعَفْوُ زَكَاةُ الْقُدْرَةِ،
وَالْإِحْسَانَ زَكَاةُ التَّعَمُّةِ، وَالْكَتَبَ إِلَى الْإِخْوَانِ
زَكَاةُ الْحَيَاةِ

“Pravednost je zekat na vlast, oprost je zekat na moć, dobročinstvo zekat na Božije blagodati, a lijepu riječ kazati o braći je zekat na ugled.” (As-Sam’ani, 1997)

1. Uvod

Učenje islama počiva na autentično sačuvanim izvorima i svojom širinom obuhvata sve dimenzije ljudskog života. Životnost i primjenjivost očigledne

su karakteristike islama i potvrda božanskog porijekla, a izvanredna motivacijska snaga proistekla iz čvrstog uvjerenja ne samo u Božije postojanje već i u činjenicu da je Uzvišeni Stvoritelj Darovatelj svega, oblikovala je muslimanske zajednice kroz povijest. Urediti odnose i uspostaviti ravnotežu između materijalnih i nematerijalnih vrijednosti osnovna je nit Božije Objave i Poslanikove, s.a.v.s., prakse i stila života. S obzirom na to da je zekat stub islamskog identiteta svoje utemeljenje, pored ajeta časne Objave Kur’ana, ima i u sunnetu Božijeg Poslanika Muhammeda, s.a.v.s., što

se prema savremenim promišljanjima ljudskog naslijeđa može nazvati životnim stilom. Upravo kroz praktičnu primjenu Kur’ana, a to je suština sunneta, spoznajemo ne samo zekat kao materijalnu obavezu već i svu dubinu i širinu ovog propisa i njegove refleksije na pojedinca i društvo.

Odnos prema materijalnim dobrima mjerljiv je i reflektira ljudske percepcije i usmjerenja u životu, a identitet muslimana i muslimanke ostvaruje se kroz ispravno znanje, pravilno razumijevanje i primjenu principa, propisa i etike kao sadržaja islama u njihovoj punini. U sve

tri dimenzije identiteta Poslanikov, s.a.v.s., sunnet predstavlja mjerodavni i smjerodavni obrazac i model djelovanja i ponašanja. Moćnici su živjeli da izrabljuju ljude i podređuju ih svojim interesima dok su Božiji poslanici živjeli da daju i poučavaju ljude objavljenim vrijednostima koje i sami žive. Kroz navedeno želimo sagledavati sunnetski pristup životu u kojem je doprinos i davanje polazište djelovanja, a fokus je na ostvarivanju misije istinske odanosti i predanosti Stvoritelju koju u islamu svaki čovjek shodno svojim potencijalima treba ispunjavati. Sljedbenici poslanikā, a ne moćnikā, imali su ovaj pristup i životni stil, što je poslaničko naslijeđe prema kojem svaka generacija daje svoj odgovor.

Dinamičnost i životnost islamskog identiteta uvjetovana je promišljanjem i slijeđenjem životnog stila Božijeg Poslanika, s.a.v.s., u krajnjim dometima i mogućnostima svakog vremena i konteksta, a njegova statičnost i udaljšavanje od realnosti refleksija je udaljšavanja od temeljne istine življenja vjere iskazane riječima Aiše, r.a. kada je rekla:

كَانَ خُلُقُهُ الْقُرْآنُ

“Njegov karakter je bio Kur’an.”
(Ahmad, 2001)

U sagledavanju svih formi ibadeta, manifestacija robovanja i odanosti Stvoritelju svih svjetova, polazišta oblikuju djela i pristupe, stoga je nužno u kontinuitetu preispitivati kako motive i namjere, tako i obrasce i paradigme koje slijedimo kroz svoje ponašanje i odnos prema životu.

1. Prije poslanstva – darežljivost kao karakterna osobina

Muhammed, s.a.v.s., četrdeset godina živi među ljudima kao čovjek, a dvadeset tri godine kao čovjek zadužen misijom – Božiji Poslanik. Misija Božijih poslanika kao svojevrsnih društvenih reformatora podrazumijevala je ustrajnost u dobru i postojanost u strpljenju spram napada onih društvenih struktura čiji su nelegitimni i nelegalni interesi

ugroženi. Posebno je njihov kredibilitet na udaru kritike i gotovo bez izuzetka biva predmet osporavanja s obzirom na to da dolaze s novim paradigama u društvu. Izazovi ove vrste samo su pokazivali širinu i veličanstvenost životnog stila poslanika općenito i Muhammeda, s.a.v.s., kao pečata poslanika, što se može uočiti i prije početka misije poslanstva kojom je počašćen u četrdesetoj godini života. Njegove karakterne osobine njegovane od ranog djetinjstva korespondiraju veličini zadatka i značaju misije koju mu je Uzvišeni povjerio poslanstvom kojim se zatvorio krug slanja poslanika i objava zajedničke im vjere islama, predanosti i odanosti Uzvišenom Bogu.

Plemenit karakter Muhammeda, s.a.v.s., u materijalnim i nematerijalnim relacijama, temeljna je odrednica njegovog kompletnog života. Dilema u kojoj se našao nakon susreta s melekom Džibrilom, a.s., kada se zabrinuo za svoj daljnji životni put u smislu ispunjenja misije prenošenja Objave najvjerodostojnije je svjedočanstvo upravo ovom pristupu životu. U razgovoru sa suprugom Hadidžom, r.a., izrazio je ovu zabrinutost, a ona je posvjedočila kakav je njegov život bio prije toga, pa mu je rekla značenu rečenicu:

كَلَّا أَبْثُرُ فَوَاللَّهِ لَا يُخْزِيكَ اللَّهُ أَبَدًا فَوَاللَّهِ
إِنَّكَ لَتَصِلُ الرَّحِمَ وَتَصْدُقُ الْحَدِيثَ
وَتَحْمِلُ الْكَلَّ وَتَكْسِبُ الْمَعْدُومَ وَتَقْرِي
الصَّيْفَ وَتُعِينُ عَلَى نَوَائِبِ الْحَقِّ

“Nikada! Raduj se! Tako mi Boga, Bog te nikada poniziti neće; ti rodbinske veze održavaš, istinu govoriš, slabe pomažeš, siromašnima daješ, gosta lijepo dočekuješ i pomažeš svima u istini!”
(Al-Buhari, 1999)

Spomenuti elementi ličnosti Muhammeda, s.a.v.s., prije poslanstva, pored toga što govore o plemenitom karakteru i ispravnom životnom stilu, pretpostavka su da se društveno prihvati i primijeni pravilan odnos prema materijalnim dobrima kod svake individue, što u konačnici predstavlja najznačajniji indikator izgrađenog vjerskog identiteta i

veze sa Stvoriteljem. U onoj mjeri u kojoj se slabi, siromašni i potrebiti doživljavaju kao prilika, a ne kao teret društva, i pojedinac i zajednica mogu se ostvarivati u svojoj duhovnoj i intelektualnoj posvećenosti postizanju Božijeg zadovoljstva. Životni stil Muhammeda, s.a.v.s., kao izraz karakternih osobina, neodvojiv je od islamskog identiteta u činjenju dobra, odnosu prema materijalnim i nematerijalnim dobrima i doprinosu društvu čak kada se sagledava period prije početka objave časnog Kur’ana. Iznimna svijest o potrebama drugih, njihovim nedaćama i izazovima ukazuju na izgrađenu svijest o Stvoritelju i susretu s Njim te ukazuju da se kroz takav pravilan odnos prema prolaznosti gradi vječnost u zadovoljstvu Stvoritelja i Njegovoj vječnoj nagradi – Džennetu.

3. Na putu do pećine Hira

Kada se približio četrdesetoj godini života, Muhammed, s.a.v.s., je zavolio osamljivanje i razmišljanje. Užurbanost mekanskog života i negativna društvena usmjerenja inicirala su kod Muhammeda, s.a.v.s., potrebu sagledavanja života u cjelini. Povlačenje radi aktivnog intelektualnog i duhovnog reflektiranja o sebi, stvarnosti i izazovima obilježilo je ovaj period života Muhammeda, s.a.v.s. Međutim, posmatrajući procese i odnose, iznova uočavamo kontinuitet odnosa prema životu i izrazitu povezanost nematerijalnog i materijalnog aspekta društvenih odnosa u identitetu predanosti Uzvišenom Stvoritelju.

Muhammed, s.a.v.s., dok odlazi u pećinu Hira, gdje se susreo s Džibrilom, a.s., čime i započinje objava Kur’ana i njegova misija dostavljanja poslanice Stvoritelja svih svjetova, nosi sa sobom sadaku u velikim iznosima i hrani one gladne u Meki za koje je znao. (Abu Zahra, 1425. h.g.) U tom periodu on je već situirani trgovac, bez značajnih izazova u vođenju svoga života u pogledu egzistencije, ali je njegov životni stil i u tom periodu života bio vezan za bit vjere, a

to je blagostanje pojedinca i društva. Kada posmatramo ove činjenice života Muhammeda, s.a.v.s., i pokušamo ih povezati s posljednjim ajetima časne Objave u kojima Uzvišeni kaže: "...Sada sam vam vjeru vašu usavršio i blagodat Svoju prema vama upotpunio i zadovoljan sam da vam islam bude vjera..." (Kur'an, 5:3); očigledno je da potpunost vjere dolazi kroz njeno integralno življenje, a Božija blagodat u društvu se ostvaruje životnim stilom koji unosi ravnotežu u njemu posebno kroz materijalne i nematerijalne forme robovanja Uzvišenom Bogu. Na putu ostvarenja vjernika i vjernica u njihovom identitetu odanosti Stvoritelju neophodno je ići putem senzibiliteta prema sredini u kojoj se odvija čovjekov život, a praksa Muhammeda, s.a.v.s., u tome daje najbolji primjer u ključnim momentima njegovog života.

4. Zekat / sadaka – normirani stil života

Prvom Objavom Muhammedu, s.a.v.s., započinje druga etapa u njegovom životu gdje se njegov zadatak i misija mogu posmatrati kroz dvije dimenzije. Prva dimenzija je prenijeti direktnu Božiju riječ, časni Kur'an, ljudima, a druga je praktično pojasniti i životno etablirati učenje Kur'ana. *Sadaka*, izvorni termin korišten za udjeljivanje onima u potrebi, a dolazi od arapskog glagola u značenju iskrenosti, istinoljubivosti i potvrđivanja (Ar-Razi, 1999) pratio je prvih petnaest godina misiju Muhammeda, s.a.v.s., i pretpostavka je da se ostvari spremnost na materijalno izdvajanje u svim segmentima života. Socijalna osjetljivost i emocionalna zrelost temeljne su odrednice stila života Božijeg Poslanika, s.a.v.s., ali se u smislu normiranosti sadaka tek nakon preseljenja iz Meke u Medinu precizno definira.

Druge godine po Hidžri, dakle u petnaestoj godini po poslanstvu, Uzvišeni je u Kur'anu propisao zekat,

obavezno izdvajanje materijalnih dobara, riječima: "Sadake pripadaju samo siromasima i nevoljnicima, i onima koji ih skupljaju, i onima čija srca treba pridobiti, i za otkup iz ropstva, i prezaduženima, i u svrhe na Allahovom putu, i putniku. Allah je odredio tako! – A Allah sve zna i mudar je." (Kur'an, 9:60) Termin koji je upotrijebljen bio je sastavni dio života prvih muslimana, a to je *sadaka*, ali je ovdje riječ došla u množini i u ajetu se odnosi na obavezno izdvajanje iz imetka, što je suštinska odrednica *zekata*. Dalje se navodi osam kategorija osoba kojima zekat pripada prema kur'anskom tekstu, a u dvadeset osam ajeta zekat se spominje kao obaveza zajedno s namazom. Zekat, kao termin, od tog trenutka se koristi samo za obavezno materijalno izdvajanje, a rjeđe za neobavezno, dok se riječ *sadaka* koristi jednako za obavezno i neobavezno, dakle, preporučeno, pohvalno ili samo dozvoljeno, davanje materijalnih dobara. U smjernicama Poslanika, s.a.v.s., ukazuje se da će se zekat uzimati od imućnih stanovnika i njime se jačati socijalni status siromašnih istoga mjesta.¹

Dakle, odnos Muhammeda, s.a.v.s., tokom cijelog života je refleksija plemenitog karaktera, što jeste pretpostavka za nesebičan pristup životu, a spomenuli smo da je i prije poslanstva imao senzibilnost prema ugroženima u društvu. Nakon što je objavljen propis zekata, a značajan period poslanstva je već prošao, čime se čvrsto usidrila vjera u Boga Opskrbitelja, Objavom je samo potvrđen pristup koji je Muhammed, s.a.v.s., u kontinuitetu imao. U tom kontekstu razumijemo i hadis u kojem Božiji Poslanik, s.a.v.s., kaže:

إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ صَالِحَ الْأَخْلَاقِ

"Poslan sam samo da upotpunim plemeniti karakter!" (Ahmad, 2001)

Također, Uzvišeni Stvoritelj nalaže Svom poslaniku Muhammedu, s.a.v.s., da uzima i prikuplja zekat riječima: "Uzmi od dobara njihovih zekat, da ih

njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš, i pomoli se za njih, molitva tvoja će ih, sigurno, smiriti. – A Allah sve čuje i sve zna." (Kur'an, 9:109) Kroz ovaj ajet i dio prethodnog ajeta u kojem se definiraju kategorije na koje se raspoređuje prikupljeni zekat, a odnosi se na kategoriju "...i onima koji ga skupljaju..." (Kur'an, 9:60) jasno se uviđa sistematičan pristup i začetak institucionalnog sabiranja i distribucije zekata. Uz sve postojeće nedostatke, prvenstveno zbog činjenice da ljudi pored normi i pravila grade i čine sisteme, te nesumnjive potrebe da se stalno unapređuje funkcioniranje institucija, organiziran i institucionalno uređen rad je onaj koji daje bolje i šire rezultate nego li individualni ili grupni napori, uz puno uvažavanje plemenitih namjera i želja. Posmatramo li širinu zekata kao procesa unošenja bereketa, Božijeg blagoslova, u imetak, čineći s jednim malim njegovim dijelom ono što Uzvišeni Gospodar traži, jasno je da najveću korist od zekata ima onaj ko pravilno razumije šta je uistinu opskrba, od koga dolazi i koji su načini da se ta opskrba i poveća i zaštiti.

Nadalje, posmatramo li zekat kao stub islamskog identiteta kroz prizmu uloge Poslanika, s.a.v.s., u procesu izdvajanja i distribucije, možemo na temelju spomenutog ajeta vidjeti da se radi i o svojevrsnom intimnom vjerskom činu. Zekatski obveznik izgrađenog vjerskog identiteta, karakteran i svjestan značaja svih ibadeta, posebno onih materijalnih koji nisu lahki ljudskim prohtjevima, kada daje svoj zekat onima koji su zaduženi za prikupljanje i nositeljima dunjalučke i ahiretske odgovornosti za pravilno i pravično raspoređivanje novca i dobara koja spadaju u zekatski imetak prema naredbi Uzvišenog Stvoritelja i praksi Božijeg Poslanika, s.a.v.s., čuje riječi dove za njega i njegov imetak, što je obaveza prikupljača zekata. Ovo upućivanje dove Gospodaru za dobročinitelja koji ispunjava obavezno izdvajanje iz imetka kojim ga je Uzvišeni darovao pojedini pravnici čak

namjesnika rekao: "...obavijesti ih da ima pravo zekata u njihovim imecima, uzima se od njihovih imućnih i daje

njihovim siromašnim..." Vidi: Muslim b. Hadždžadž. *Sahib*, Bajrut, Dar ihja at-turas, hadis broj 19.

¹ Muslim bilježi u *Sabihu* od Muaza b. Džebela, r.a., da mu je Poslanik, s.a.v.s., prilikom slanja u Jemen kao

smatraju strogom obavezom, farzom, onima koji prikupljaju zekat. Ovim se jača duboki smisao čišćenja duše i oplemenjivanja karaktera materijalnim izdvajanjem kojim imovina postaje čista i prijatna onome ko je konzumira i koristi nakon ispunjavanja obaveze zekata, a u isto vrijeme se ovaj intimni i pobožni čin vezuje za dovu koja je suština ibadeta i temelj istinske islamske duhovnosti i čvrste veze sa Stvoriteljem svih svjetova.²

Naravno, Božiji Poslanik, s.a.v.s., ukazuje da je zekat jedna dimenzija izdvajanja i da u našim imecima postoje i druga prava onih koje smo dužni izdržavati, poput roditelja u potrebi, djece i slično, pa je kazao u hadisu: "Zaista, u imetku ima prava i mimo zekata." (At-Tirmizi, 1975)

5. Zekat i sadaka – pravilan odnos prema materijalnim i nematerijalnim dobrima prema Poslanikovu, s.a.v.s., stilu života

Relacija između zekata i sadake nastavlja postojati i nakon što je zekat dobio zaseban tretman u šerijatsko-pravnom pogledu. U Poslanikovom naslijeđu pronalazimo hadis u kojem se jasno vidi da je riječ o vrlo širokim pojmovima koji nastavljaju uzimati jedan drugome mjesto u kontekstu pojašnjavanja njihove pozicije u učenju islama. Izreka kojom smo započeli tekst: "Pravednost je zekat na vlast, oprost je zekat na moć, dobročinstvo zekat na Božije blagodati, a lijepu riječ kazati o braći je zekat na ugled." (As-Sam'ani, 1997), a koja se bilježi u tefsirima pozicionira zekat kao proces odgovornog odnosa kako prema imetku kao temeljnom dobru kojeg nam Stvoritelj daruje, tako i prema svim drugim dobrima i blagodatima koje osoba može imati. Imam Šafija u znamenitom *Divanu*, djelu koje je

obuhvatilo njegov pjesnički dar, spominje termin zekat u specifičnom pogledu, pa čak upotrebljava terminologiju osobenu za obavezno izdvajanje imetka i dobara. U stihu je kazao:

وَأَدَّ زَكَاةَ الْجَاهِ وَاعْلَمَ بِأَنَّهَا ... كَيْفَ زَكَاةِ
الْمَالِ تَمَّ نِصَابُهَا

Zekat na ugled dadni, i znaj da je on, poput zekata na imetak kada se nisab upotpuni. (Aš-Šafi, 2005)

S obzirom na to da je riječ o izuzetnoj ličnosti i osobi detaljno upućenoj u životni stil Božijeg Poslanika, s.a.v.s., te da koristi isključivo terminologiju svojstvenu zekatu, jasno je da imam Šafija ukazuje kako su zekat i sadaka termini koje treba pozicionirati u identitetu muslimana i muslimanke kao odnos prema svemu što nam Uzvišeni daruje. Na navedeno nedvosmisleno ukazuje hadis Božijeg Poslanika, s.a.v.s., u kojem kaže:

كُلُّ سَلَامِي مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ كُلَّ
يَوْمٍ تَطْلُعُ الشَّمْسُ تَعْدِلُ بَيْنَ الْإِثْنَيْنِ
صَدَقَةً، وَتُعِينُ الرَّجُلَ فِي دَابَّتِهِ تَحْمِلُهُ
عَلَيْهَا أَوْ تَرْفَعُ لَهُ مَتَاعَهُ عَلَيْهَا صَدَقَةٌ
« وَقَالَ: « الْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ », وَقَالَ:
« كُلُّ خُطْوَةٍ تَمَشِيهَا إِلَى الصَّلَاةِ صَدَقَةٌ،
وَتُحْمِلُ الْأَدَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ

"Svaki zglob kod čovjeka zahtijeva sadaku svakoga dana kada izađe Sunce. Pomiriš dvoje zavađenih je sadaka, pomogneš čovjeka da natovari (nešto) na svoju jahalicu ili mu podigneš stvari na nju je sadaka, lijepa riječ je sadaka, svaki korak prema namazu je sadaka i ukloniti ono što smeta sa puta je sadaka." (Al-Buhari, 1999)

Kompletna slika zekata i sadake može se formirati tek kada se uzmu sve činjenice koje smo naveli, a svjedoči ih upravo ovaj hadis Božijeg Poslanika, s.a.v.s. Zekat i sadaka su sadržaji vjere i njih će ispunjavati samo ona osoba čiji

je identitet izgrađen, karakter oplemenjen i biće usmjereno prema Stvoritelju u smislu iskazivanja zahvalnosti na svemu čime je darovana kroz izdvajanje, pomaganje i doprinos društvu u cjelini. Čak se i verbalna kultura, lijepa riječ, kada nema materijalnih dobara, tretira kao sadaka, a poznato je da se za znanje u ranoj muslimanskoj literaturi kaže da je "zekat na ilum, znanje, širiti ga i podučavati druge".³

Postoje nematerijalna dobra čije širenje i dijeljenje može dati nesagledivo veći doprinos nego li davanje materijalnih dobara ako se zekat razumije prema sunnetskom pristupu. Prenosjenje iskustava u zaštiti interesa muslimana i njihove zajednice, širenje znanja kojima se oplemenjuje rad i djelovanje institucija kroz koje se muslimani bore za svoja prava i prostor u društvu, jačanje svekolikih potencijala duhovnih, intelektualnih, odgojnih, obrazovnih, fizičkih i slično jeste zekat, duhovno uzdizanje i čišćenje, kojim se pokazuje pravilno razumijevanje islama i islamskog identiteta. Stoga nije čudno da se na našim prostorima u ranijim idžtihadima, naporima u iznalaženju pravnih rješenja za izazove s kojima se suočava zajednica, davao izniman značaj aspektima poput obrazovanja i odgoja te su se čak i materijalna dobra zekata usmjeravala prvenstveno u tom pravcu zbog njegovog značaja za opstojnost vrijednosti i zajednice. Uprkos činjenici da je sve više onih muslimana i muslimanki koji imaju izuzetne kvalitete i spomenute pretpostavke kod sebe, nužno je otvoriti prostor da iskustva, znanja, vještine i svekoliki potencijali uđu u stvarnost muslimanskih zajednica, posebno ukoliko imaju tu privilegiju da djeluju kroz organizirane islamske institucije zadužene ne samo za vjerski život svih muslimana i muslimanki, već i za adekvatno predstavljanje islamskih vrijednosti u savremenom društvenom kontekstu.

² Imam Šafija je stava da je obaveza osobe koja službeno prikuplja zekat da uputi dovu za zekatskog obveznika koji ispuni svoju obavezu. Kod drugih pravnikar se ovo smatra pohvalnim, dok je u šafijskom mezhebu ovo obaveza, a sam imam Šafija preporučuje da u dovi prouči: "Allah te nagradio za ono što si izdvojio, učinio

zekat čišćenjem za tebe i podario ti bereket u imetku koji ti je ostao." Vidi: Aš-Šafi, Muhammad b. Idris (1990). *Ar-Risala*, Bajrut, Dar al-ma'rifa, tom 2, str. 89; Al-Mavardi, Abu al-Hasan b. Ali (1999). *Al-Havi al-kabir*, Bajrut, Dar al-kutub al-'ilmijja, tom 3, str. 346.

³ Među prvima od kojih se prenosi navedena

izreka, posebno na temelju Poslanikovih, s.a.v.s., hadisa kojima se strogo zabranjuje skrivanje znanja, jeste Hasan al-Basri. Vidi opširnije: Abu Hajjan, Ali b. Muhammad (1992). *Al-Muhabesat*, Dar Suad as-sabah, str. 347; Al-Asbahani, Al-Husajn b. Muhammad (1420. h.g.). *Muhadarat al-uđeba*, Bajrut, Dar al-Arkam, tom 1, str. 66.

6. Zaključak

Zekat je integralni dio islamskog identiteta kako pojedinca tako i svake muslimanske zajednice. Potvrđen je Kur'anom i sunnetom Božijeg Poslanika, s.a.v.s., a idžma, konsenzus muslimanskih učenjaka o tome da se radi o temeljnom vjerskom propisu, daje osnovu da se osporavanje obaveznosti zekata može smatrati i odricanjem od islamskog identiteta. Poslanikov, s.a.v.s., stil života je kontinuirano čišćenje i oplemenjivanje, materijalno i nematerijalno, pojedinca i društva, karakterno i fizičko, intelektualno i duhovno. Kada se integralno posmatra njegov stil onda se zekat ne smije reducirati samo na novčano ili finansijsko izdvajanje dijela imetka precizirano pravnim normama Šerijata, već se radi o dinamičnom odnosu spram života u cjelini. Proces započinje izgradnjom karaktera koji ima potrebu doprinositi zajednici, aktivno učestvovati u rješavanju problema i davanju odgovora na izazove s kojima se ona suočava, protkan je empatijom i altruizmom koji se prije svega temelji na slijeđenju životnog stila posljednjeg Božijeg poslanika Muhammeda, s.a.v.s. Reducirano govoriti o zekatu kao isključivo materijalnoj obavezi predstavlja udaljavanje od suštine propisa, jer se na taj način zekat lišava sve raskošnosti intelektualnog i duhovnog odnosa te se, nesvjesno, time zekat, *čišćenje i oplemenjivanje*, odvaja od polazišta i temelja bez kojih nema svoju opstojnost niti smisao. Zato je najpreče sagledavati zekat kao kontinuiran proces čišćenja i oplemenjivanja ličnosti kroz činjenja dobra u zajednici i društvu, što predstavlja integralno življenje

islama i slijeđenje stila života posljednjeg Božijeg Poslanika, s.a.v.s.

U osnovi, zekat je odraz karaktera i visokih moralnih osobina muslimana i muslimanke koji ga praktikuju i žive. Time se potvrđuje darežljivost kao osobina u kojoj slijedimo Muhammeda, s.a.v.s., a najopasnije bolesti duše nakon oholosti, poput škrtosti i sebičnosti, udaljuju se iz strukture ličnosti koja daje zekat u punom smislu riječi. Uzvišeni kaže: "...A oni koji se sačuvaju sebičnosti, oni će, sigurno, uspjeti." (Kur'an, 59:9) Dakako, postojanje institucija koje nose ovo povjerenje, uveliko olakšava vjernicima ispunjavanje obaveze, s obzirom na to da kompletna odgovornost s pojedinca prelazi na nositelje funkcija unutar institucija, čime je zekat valjan samim izdvajanjem na adekvatan i Šerijatom predviđen način, dok odgovornost pred Stvoriteljem i zajednicom imaju institucije i njeni djelatnici.

Također, iz pristupa kojeg smo prezentirali jasno je da nematerijalni zekat ima jednaku relevantnost kao i materijalni, pa čak nekada može biti relevantniji od materijalnog zbog okolnosti koje iziskuju napore daleko vrednije od bilo kojeg novčanog iznosa u pogledu vjerskog, ekonomskog, kulturnog, političkog, socijalnog ili bilo kojeg drugog aspekta života muslimana i muslimanki u nekom vremenu i na nekom prostoru. Činjenica je da su iskustva, poput onih u čuvanju domovine i pretpostavke da to budu u stanju nositi i generacije koje dolaze, zanemarene forme zekata prema sunnetu, stilu života, Božijeg Poslanika, s.a.v.s.

U konačnici, zekat kao sunnetski pristup životu daje dinamičnost djelovanju pojedincu i zajednici. Temelji se na ljudskim vrijednostima koje dariva

Uzvišeni, poput darežljivosti, požrtvovanosti i nesebičnosti, a vezuje se za osjećaj društvene odgovornosti. Zekat je normiran propisima časne Knjige, Kur'ana, i sunnetom Božijeg Poslanika, s.a.v.s., a muslimanski pravnici su detaljno pojasnili šta bi i kada trebali izdvojiti od onoga čime nas je Bog Uzvišeni počastio od materijalnih, ali i nematerijalnih dobara. Opstojnost identiteta počiva na izboru da ga u kontinuitetu živimo, a norme i propisi daju okvire za njegovu primjenu i omogućuju širinu ulaganja intelektualnih napora u prepoznavanju prioriteta prema smjernicama Objave i sunneta. Kada se navedenim elementima pridoda činjenica da su pojmovi sadaka i zekat, prema naslijeđu Božijeg poslanika Muhammeda, s.a.v.s., nazivi za najšire sadržaje zalaganja vjernika i vjernica na svim poljima, materijalnim i nematerijalnim, obrazovanju i odgoju, politici i ekonomiji, tada je očigledno da ne postoji osoba koja u tom kontekstu ne može dati ono čime će svoj karakter očistiti i ostvariti zekat u punom smislu riječi kroz vlastiti doprinos, izdvajanje dobara i učešće u društvenim procesima.

Dileme oko zekata, posebno kada je riječ o materijalnom izdvajanju, koje su postojale u prošlosti, a sigurno nisu strane niti odsutne iz naše sadašnjosti, možda najbolje razrješava hadis Božijeg Poslanika, s.a.v.s., u kojem on pojašnjava kakav pristup vjernik i vjernica trebaju imati prema zekatu, ali i životu u cjelini. Božiji poslanik Muhammed, s.a.v.s., rekao je: "Bit će sebičnosti i stvari koje ćete prezirati!" Prisutni upitaše: "A šta da tada radimo, Božiji Poslanice?!" On, s.a.v.s., odgovori: "Ispunite obaveze koje imate i Allaha molite da vam dadne ono što vam pripada." (Muslim)

Literatura

Abu Hajjan, Ali b. Muhammad (1992). *Al-Muhabesat*. Dar Suad as-sabah.
Abu Zahra, Muhammad b. Ahmad (1425. h.g.). *Hatemu an-nabiyyin*. Bajrut: Dar al-fikr al-'arabi.

Ahmad b. Hanbal (2001). *Musned*. Bayrut: Muassasa ar-risala.
Al-Asbahani, Al-Husajn b. Muhammad (1420. h.g.). *Muhadarat al-udeba*. Bajrut: Dar al-Arkam.

Al-Buhari, Muhammad b. Ismail (1999). *Sabih*. Damask: Dar al-Fejha.
Al-Mavardi, Abu al-Hasan b. Ali (1999). *Al-Havi al-kabir*. Bajrut: Dar al-kutub al-'ilmijja.

- Ar-Razi, Muhammad b. Abu Bekr (1999). *Muhtar as-sihab*. Bajrut: Al-Maktaba al-asriya.
- As-Sam'ani, Mansur b. Muhammad (1997). *Tafsir al-Qur'an*. Rijad: Dar al-vatan.
- Aš-Šafi, Muhammad b. Idris (2005). *Divan*. Bajrut: Dar al-ma'rifa.
- Aš-Šafi, Muhammad b. Idris (1990). *Ar-Risala*. Bajrut: Dar al-ma'rifa.
- At-Tirmizi, Muhammad b. Isa (1975). *Sunan*. Kairo: Matba' Mustafa al-babi al-halabi.
- Muslim b. Hadždžadž. *Sahih*. Bajrut: Dar ihja at-turas.

الموجز

الزكاة أسلوب حياة وفق السنة النبوية

كنعان موسيتش

الزكاة ركن أساسي في الإسلام، ونظراً لأهميتها البالغة في حياة المجتمعات المسلمة، فقد تمت معالجتها بطرق مختلفة، وخضعت للتحليل في جوانب كثيرة. ولكن عندما يتعلق الأمر بالمنهاج المتكامل للحياة من خلال نموذج حياة رسول الله صلى الله عليه وسلم، وعندما يُنظر إلى الزكاة على أنها موقف متحرك من الممتلكات المختلفة، فإننا لا نجد الوفرة اللازمة من الشروح التفصيلية. إن الحديث عن الزكاة دون الالتفات إلى أفعال رسول الله صلى الله عليه وسلم وتوجيهاته في تطبيق هذه الفريضة، أدى إلى فهم مجزأ وتطبيق ناقص في واقع المسلمين. إن العناصر المحفزة الأساسية والفهم السليم للقيم - في أوسع معنى لهذه الكلمة - صاغت عبر القرون الموقف من الممتلكات وكيفية استخدامها، والذي يعني في النهاية تطبيق الوحي الذي فرض هذه العبادة والركن المهم في الإسلام. اليوم، ونتيجة لتعقيد النظام المجتمعي، والتطور التكنولوجي المبهر، والتغيرات الجوهرية في العلاقات الاقتصادية، لا بد من تجديد وتوضيح أسلوب الحياة وفق السنة النبوية في أوسع أفاقه، وخاصة فيما يتعلق بالزكاة باعتبارها وسيلة مستدامة لتزكية النفس البشرية وتنقيتها، وأسلوب حياة ينفع البشرية ويمثل التراث الذي تركه جميع الأنبياء والمسلمون. إن تحقيق تغيير كبير نحو الأفضل في مختلف جوانب الحياة غير ممكن إلا بالرجوع إلى الزكاة التي تمثل موقفاً أساسياً تجاه الواقع وفريضة تحقق النفع للفرد والمجتمع، شريطة أن يتم فهمها وتطبيقها على الوجه الصحيح. ينوه المقال بضرورة إعادة النظر في المحفزات على إخراج الزكاة والمنفعة العريضة التي تتحقق منها في المجتمع، وذلك من خلال إحياء السنة النبوية واتخاذها منهاج حياة.

الكلمات الرئيسية: الزكاة، الصدقة، منهاج السنة، أسلوب حياة، التراث، القيم المادية والمعنوية.

Summary

ZAKAH – AN APPROACH TO LIFE IN ACCORDANCE TO THE SUNNAH

Kenan Musić

Zakah as a fundamental obligation of Islam has been viewed from different perspectives and analysed in various dimensions keeping in mind its exceptional significance in lives of Muslim communities. However, regarding an integral approach to life reflected in God's Messenger's s.w.s. life style, when we see zekah as a dynamical attitude towards numerous bestowments, we lack some elaborate works. Speaking of zakah without considering a fact that it was the Messenger, s.w.s, who through his deeds laid foundations and directed the process for adhering to this obligation of Islam has resulted in fragmented understanding and in inadequate adherence to this obligation in the Muslim world. Key element of motivation and adequate perception of values, in its broadest sense, has shaped the attitude towards goods and its usage through generations, which is finally resulting in adherence to the Revelation wherein this important directive is prescribed as one of the pillars of Islam. Today, as a result of complexity of social structures, extraordinary technological progresses and swift changes in economic relations, it is necessary to redefine and clarify the Sunnah approach to life in its full extent, particularly when considering the dimension of zakah that reflects continuous purification and enrichment of human character which results in a lifestyle that makes a contribution to the human kind, which, in fact, is heritage of all the messengers and all the prophets. Without understanding zakah as a fundamental attitude towards reality, as a regulation which to great extent contributes to both the individual and the society, that is if correctly understood and applied as per the Sunnah guidelines, it is simply vain, in the context of various relations, to expect any significant improvements. This article suggests re-evaluation of motivation behind making a donation in a form of zakah and observes the scope of prospects for contributing to the society in this way. It also analyses the heritage of Muhammad, s.w.s. in the context of possibilities of adopting and applying his lifestyle.

Key words: zakah, sadaqah, the Sunnah approach, lifestyle, heritage, material and immaterial values